

Industrirådets syn på förutsättningar för industri i Sverige

2014

Underlags-PM – Förutsättningar för industri i Sverige

Industrirådet håller tillsammans med näringsdepartementet en dialog med fyra möten om hur industrin i Sverige kan utvecklas. Vid seminariet den 28 oktober på temat ”Förutsättningar för industri i Sverige” är fokus på produktion, tjänster, finansiering och regelverk. Vid de övriga dialogerna behandlas forskning och innovation, kompetensförsörjning samt hållbar utveckling.

Industrirådet bjuder in regeringen att tillsammans utveckla en industristrategi. Med en industristrategi kan regeringen tillsammans med Industrirådet utveckla intentionerna i innovationsstrategin till konkreta åtgärder för att Sverige ska vara en fortsatt framgångsrik och attraktiv nation för produktion, forskning och utveckling. En industristrategi kan – genom konkreta åtgärdsförslag – bidra till att Sverige fortsatt utvecklas som ett land där ständig innovation och produktivitet utveckling bidrar till framgång för svensk industri och därmed välbefinnande för landet som helhet. Detta förutsätter att både regeringen och industriföretagen är beredda att investera tid och energi i att tillsammans analysera och besluta vad varje aktör kan göra för att utveckla förutsättningarna för industrin i Sverige.

I denna PM redovisas inspel från talarna vid seminarium 28 oktober om hur förutsättningarna för industrin i Sverige kan utvecklas.

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Industrins betydelse för Sverige.....	5
2. Produktion – Utveckling och potential.....	5
2.1 Verkstadsindustri – Sandvik.....	5
2.2 Processindustri - IKEM.....	7
3. Tjänster – Utveckling och potential – Swedish ICT	8
4. Produktionstrender och utmaningar – M. Bellgran, MDH.....	10
5. Förutsättningar för industrin i Sverige - Regelverk för attraktivitet.....	13
5.1 Stora företags syn på skatter och förutsättningar - AstraZeneca.....	13
5.2 SMF/nya företags syn på regelverk och förutsättningar - SenseAir.....	14
5.3 Tillgång till kapital för små- och medelstora bolag - Almi	16
5.4 Attraktiva regelverk för att anställningar ur IF Metalls perspektiv.....	17
5.5 Attraktiva regelverk för anställningar ur Teknikföretagens perspektiv.....	18
5.6 Internationella marknader/regler och vad de betyder för svensk industri - Kommerskollegium.....	19

Sammanfattning

Industrin är fortsatt viktig för Sverige. En miljon människor arbetar idag i industrin som bidrar till nära 20 procent av Sveriges BNP. Förändrade produktionsnätverk, tjänstefiering, digitalisering och globalisering förändrar tyngdpunkten i världsekonomin. Tillsammans skärper dessa faktorer kraven på Sverige för att vara en attraktiv nation för industrins produktion och FoU.

Ulf Rolander från Sandvik framhåller att staten behöver fortsätta satsa på innovation, forskning och utbildning inom produktionsområdet samt stimulera samverkan mellan akademi, institut och industrin.

Magnus Huss från IKEM lyfter fram förutsättningar som är viktiga för processindustrin. Han anser att regeringen bör skapa en svensk långsiktig och sammanhållen strategi för förnybara råvaror samt verka för att Sverige går före genom att klimateffektiv produktion ska vara konkurrenskraftig. Vidare bör regeringen införa kompensation för utsläppshandelns indirekta effekt på elpriset för svensk industri samt införa Europas kortaste handläggningstider för miljötillstånd. En harmonisering inom EU är inte tillräcklig. Harmoniseringen av regler måste omfatta fler marknader och tullhinder i största möjliga utsträckning tas bort.

Hans Hentzell från Swedish ICT menar att tjänsteutvecklingen i Sverige kan stärkas genom att utveckla arbetssättet för att utveckla nya tjänster baserat på ICT genom t.ex. innovationsupphandling, projekt med våra globala företag och att den offentliga sektorn skapar utvecklingstekniska plattformar. Regeringen behöver bjuda in näringslivets aktörer att sitta ner och diskutera fram strategiska insatser och hur de kan bidra till koordinerade forskningsinsatser.

Monica Bellgran från Mälardalens högskola framhåller att en vision behövs för att skapa förutsättningar för starka masterfabriker i Sverige där industrialiseringen av nya produkter och utveckling av nya processer och metoder sker. Metoder som sedan kan överföras till andra företag. Som komplement till dagens innovationsstödjande struktur behövs stöd till nya bolag vid industrialisering av helt nya produkter.

Jan-Olof Jacke från AstraZeneca lyfter fram att Sverige bör fortsätta att förändra skattesystemet för att stärka konkurrenskraften och företagandet. En fortsatt sänkning av bolagsskatten till runt 15 procent kommer både att öka och skydda den svenska skattebasen eftersom förutsättningarna för att behålla befintliga investeringar förbättras, kostnadsläget mildras och framtida nyinvesteringar med tillhörande arbetstillfällen gynnas. I den översyn av företagsbeskattningen som sker är det viktigt att göra villkoren mer lika för finansiering med eget och lånat kapital (idag är ränta avdragsgill men inte utdelningar). Många forskningsintensiva företag tenderar att till stora delar finansiera sin forskning genom eget kapital, varför en lösning som stimulerar finansiering med riskkapital i form av eget kapital även kommer att gynna svenska forskande företag.

Hans Martin från SenseAir menar att ett snabbt och riskvilligt kapital som kan användas för att skapa tillväxt även för de mer långsiktiga behoven i små- och medelstora företag är nödvändigt. För att underlätta detta behövs möjligheter till amorteringsfria lån under en 3-års period. Vidare behövs flexibel arbetslagstiftning för att små- och medelstora företag ska våga anställa personal men också snabbt kunna växla ned vid förändrade omständigheter.

Göran Lundwall från Almi lyfter fram hur bristen på kapital drabbar nystartade bolag och bolag i riskfyllda skeden, t.ex. vid större investeringar och expansion. Ska Sverige få fler och växande företag så ser Almi bl.a. att det behövs kapital till idéer och företag i tidiga utvecklingskedan, mikrolån i samband med företagsstart, ägarkapital samt medel för exportfinansiering.

När det gäller regelverk för anställda lyfter **Veli-Pekka Säikkälä från IF Metall** fram avtalet om Yrkesintroduktion, något som regeringen kan stödja genom att sätta till resurser för utbildningsinsatser. Han anser att det också behövs utbildningsinsatser för vuxna arbetslösa så att de kan ta de jobb som är tillgängliga. Den omställningsförsäkring som finns kan blir mer effektiv om staten hjälper till genom att sätta till resurser för utbildningsinsatser. Vidare behöver ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen höjas, något som skulle underlätta och snabba på företagens nödvändiga omstruktureringar och höja konkurrensförmågan.

Anders Weihe från Teknikföretagen lyfter fram att det behövs en modern lagreglering av anställningsskyddet, förändrade konfliktregler samt minskat regelkrångel, t.ex. i samband med tillståndsprövningar för att underlätta för industrin i Sverige.

Lena Johansson från Kommerskollegium lyfter fram vad effekten av en ökad internationell specialisering innebär. Det blir allt skadligare med tullar och andra hinder för import. Det skadar den egna konkurrenskraften om importen försvåras eller fördyras. Våra regelverk bör därför utformas så att handel inte försvåras. Vi bör helt enkelt ha denna verklighet i nutida produktion och handel för ögonen i de nationella besluten. Detta bör också gälla för personers rörlighet över nationsgränser eftersom specialiserad produktion är beroende av att personer med exempelvis specialistkompetens smidigt kan röra sig mellan länder.

1. Industrins betydelse för Sverige

Tillverkningsindustrin i Sverige står för nära 20 procent av BNP och 77 procent av exporten (68 procent varor och 9 procent tjänster genererade av industrin). Industrin sysselsätter direkt ca 650 000 personer. I takt med att industrin utvecklas och fokuserar sin verksamhet har tjänster såsom FoU, IT, finansiella tjänster m.m. outsourcats till företag som är specialister på detta. Industrin sysselsätter 350 000 personer i denna företagstjänstesektor. Totalt sysselsätter industrin i Sverige omkring en miljon personer vilket är 20 procent av sysselsättningen. Att vi i Sverige har en livskraftig industri med industriproduktion och industrirelaterade tjänster är sålunda avgörande för vårt välstånd.

Sverige och OECD-länderna har tidigare haft ett kunskapsförsprång som gjort att vi kunnat skapa välstånd byggt på kunskapsintensiva produkter och tjänster. Med globaliseringen och fler länder som satsar på utbildning och forskning ökar konkurrensen även i detta produkt- och tjänstesegment. Det räcker alltså inte längre med kunskap för att leda utvecklingen. Länder måste också ha förmåga att omsätta denna kunskap till innovationer. Produktivitet och lönsamhet är högre i företag som satsar på innovation.

Hösten 2012 kom meddelandet ”Industrial revolution brings industry back to Europe” där kommissionen beskriver hur Europas industri kan öka från 16 procent av EU:s BNP till 20 procent - d.v.s. till Sveriges nivå. Strategin bygger på fyra grundpelare; investeringar i innovation, bättre marknadsvillkor, bättre tillgång till finansiering och kapital samt investeringar i människor och kompetens. För att behålla sin position som attraktivt land för industrin behöver Sverige ständigt utveckla dessa grundpelare.

2. Produktion – Utveckling och potential

2.1 Verkstadsindustri – Sandvik

(Ulf Rolander, Vice President Technology, Sandvik Venture)

Lägesbild

Sverige är ett starkt produktionsland och tillverkningsindustrin är konkurrenskraftig med en stor del kundspecifika, avancerade varor och tjänster. Investeringar i produkt- och produktionsutveckling i Sverige är betydande och en tredjedel av landets FoU-investeringar kommer från teknikföretag.

Investeringar i FoU görs både i företagens svenska och internationella siter och gemensamt för investeringarna är att kopplingen till produktionen har fått allt större betydelse. På 1990-talet outsourcade många företag själva tillverkningen och hade fokus på utveckling. Idag är kopplingen mellan FoU och produktion helt central, vilket gäller både större och mindre tillverkningsföretag.

Sveriges tillverkningsindustri är utsatt för stenhård konkurrens varje dag. Denna press skapar ett förändringstryck som det blir allt dyrare att klara på egen hand. I konkurrerade länder i Nordamerika, Asien och Europa satsar många länder alltmer på att stödja innovation och utbildning inom produktion. Svenska staten måste därför fortsätta, samt förstärka

investeringarna i utbildnings- innovations- och forskningsinfrastrukturer inom produktion för att Sverige och företagen ska överleva på sikt.

År 2008 satsade svenska staten över 200 milj. kr. på produkt- och produktionsutveckling i de Strategiska Forskningsområdena (SFO) på Chalmers resp. KTH. Därmed lyftes produktionsområdet upp till ett för Sverige strategiskt viktigt område. Genom SFO:erna förstärks spetskompetensen inom produktionsteknik, och industrin har fått tillgång till starka forskningsmiljöer. Samtidigt lägger SFO:erna grunden för nya utbildningar på grund- och forskarnivå, vilket bidrar till att stärka Sveriges attraktivitet som produktionsland. Bristen på kompetens på alla nivåer är nämligen ett av de främsta hoten mot långsiktigt stark och konkurrenskraftig tillverkning i landet.

Produktionen i Sverige är en oerhört viktig grund för sysselsättning och ekonomisk tillväxt och tillsammans med industrinära tjänster sysselsätter dessa branscher omkring en miljon människor. Mot denna bakgrund är satsningar på utbildning, forskning och innovation inom produktion, den s.k. Kunskapstriangeln, helt avgörande för en stor del av arbetsmarknaden och Sveriges konkurrenskraft samt möjligheter till fortsatt tillväxt och välfärd.

De största utmaningarna

Svensk industri exporterar merparten av sina produkter och tjänster och företagen påverkas därmed starkt av internationella förändringar. Den svenska tillverkningsindustrin är konkurrenskraftig idag, men i takt med att allt fler länder satsar på utveckling av avancerad produktion, ingenjörsutbildningar, forskning och innovation ökar pressen på Sverige. Bland de viktigaste utmaningarna för tillverkningsindustrin i Sverige återfinns:

- Hållbar tillverkning utifrån ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv.
- Nya produktionsteknologier och system, som additiv tillverkning, slutna produktionssystem, remanufacturing och ökad komplexitet i produkter och system.
- Råvarubrist.
- ICT som möjliggör gränslös kommunikation överallt mellan allting runtomkring oss.
- Demografin och tillgång till kompetens inom OECD.
- Mikro- och nanokomponenter: processer och kompetens för tillverkning och hantering av dessa nya typer av komponenter.

På medellång sikt är tillgången på kompetens och kvalificerad arbetskraft en viktig strategisk fråga för tillverkningsföretag, vare sig de redan finns i Sverige – eller vill etablera sig här. Här spelar samverkan mellan industri, institut och akademi en stor roll för att stärka företagens och Sveriges konkurrenskraft.

Detta är ett urval av de viktigaste argumenten för att Sverige måste fortsätta investera i innovation, utbildning och forskning för att stärka konkurrensförmågan hos företag, men även hos universitet och forskningsinstitut.

Förslag

Jag ser ett antal åtgärder som viktiga för att stärka svensk produktion. Aktörerna kan göra följande:

- Staten: Fortsätta satsa på innovation, forskning och utbildning inom produktionsområdet.
- VINNOVA (m.fl. forskningsfinansiärer): förflytta inflytandet på FoI-investeringar till industri, akademi och institut i samverkan.
- Företagen: samverka med utbildnings-, forsknings- och innovationsinfrastrukturen i Sverige samt ställa krav på denna.

2.2 Processindustri - IKEM

(Magnus Huss, VD IKEM)

Lägesbild

Svensk processindustri utmärks idag av att vara:

Klimateffektiv

Förutsättningarna för en energi- och klimateffektiv produktion i Sverige är närmast unika i världen. Med en elproduktion som är i det närmaste helt koldioxidfri, och en vidareförädling i effektiva industrier till globalt efterfrågade ”byggstenar”, borde svensk industri vara en självklar global vinnare i tillväxt. Höghållfast stål, starka och lätta polymera material, nya bränslen, starkströmskablar och förpackningar är några exempel på byggstenar som är absolut nödvändiga i samhällsbyggandet och som minskar de globala klimatutsläppen när de används.

Dessvärre innebär utvecklingen inom styrmedel på energi och klimatsidan det motsatta. Minskat utrymme för produktion och snedvridna spelvillkor inom Europa försämrar konkurrenskraften för svensk processindustri.

Kapitalintensiv

Investeringar i ”nästa generations processer” skrivs av under lång tid. Internationellt ägande/kapital är ofta nödvändigt och omfattande vid dessa investeringar. Arbetstillfällena inom sektorn är dock inte lika konjunkturkänsliga som i andra branscher.

Energiintensiv

En av de viktigaste förutsättningarna för processindustrin är en säker tillgång till el till konkurrenskraftiga priser. Varje år använder de svenska basindustrierna nästan 40 TWh elkraft, en fjärdedel av Sveriges totala elanvändning. Elkostnaderna kan motsvara upp till 40 procent av förädlingsvärdet. För de elintensiva företagen kan elkostnaden ligga i nivå med lönekostnaden.

Processindustrin blir allt effektivare men kommer inte att använda mindre energi/el (i Sverige). Exempelvis producerar industri X idag 100 produkter och använder 100 enheter energi. Nästa generations processindustri kommer att producera 200 produkter och använda 125 enheter energi.

Exportintensiv

Svensk processindustri är starkt exportinriktad och står för ca 30 procent av Sveriges totala export samt 60 procent av nettoexporten.

”Stegvis omställning svårt”

Processindustri handlar om kontinuerlig drift utan avbrott under lång tid, i vissa fall femårsperioder. En ”stegvis” introduktion av nya produkter/nya råvaror är därför svårt. Varje oplanerat stopp i produktionen innebär stora kostnader i utebliven produktion och stör miljö- och energieffektiviteten.

Förslag

För att underlätta processindustrins möjligheter att verka i Sverige anser jag att regeringen bör:

- Verka för att Sverige går före genom att klimateffektiv produktion ska vara konkurrenskraftig.
- Driva på för ökad frihandel så att tullhinder i största möjliga utsträckning tas bort.
- Verka för att skapa en svensk långsiktig och sammanhållen strategi för förnybara råvaror.
- Införa kompensation för utsläppshandelns indirekta effekt på elpriset för svensk industri såsom Storbritannien, Tyskland och Norge kommer att göra.
- Införa Europas kortaste handläggningstider för miljötillstånd.
- Delta i fighten om det internationella kapitalet för värdeskapande investeringar i Sverige.
- På en global marknad är en harmonisering inom EU inte tillräcklig, harmoniseringen måste dras längre och omfatta fler marknader.

3. Tjänster – Utveckling och potential – Swedish ICT

(Hans Hentzell, VD Swedish ICT)

Informations och kommunikationsteknik (ICT) är en drivkraft och möjliggörare för många nya tjänster. Utveckling inom ICT har skapat helt nya områden och branscher som inte tidigare har funnits. Gamla företag och industrier har fått se hela eller delar av sin verksamhet försvinna. Detta ser vi har hänt vid flera tillfällen över tiden. Bara för att nämna två så har vi Facit som inte förstod möjligheterna med den integrerade kretsen, och Nokia som inte klarat av att behålla sin mobiltelefonverksamhet p.g.a. av att företaget inte heller har sett hur möjligheterna, marknaden och behovet av nya varor och tjänster har förändrats. Uppvaknandet blir extremt dyrt för företaget.

Lägesbild

ICT är det teknologiområde som har haft störst inverkar på våra vardagliga liv, i arbetet och på fritiden. Digitaliseringen har precis fått upp farten och vi har idag allt svårare att se vad som blir ”The Next Big Thing”. Eftersom lösningar baserade på ICT även ersätter tidigare lösningar inom ICT-området går det mycket fort.

För att kunna förstå vilka nya möjligheter som kan skapas krävs idag ett mer mångdisciplinärt arbetssätt. Det krävs kunskap och kompetens från allt fler olika områden för att nya produkter och tjänster ska skapas och bli konkurrenskraftiga. För ett litet land som Sverige med en brett näringsliv med många olika industrier blir svårigheten att vidmakthålla och utveckla kompetensen i många områden en stor utmaning. Grundläggande kompetens i viktiga områden blir allt viktigare och ger konkurrensfördelar i och med att förmågan att se vart utvecklingen är på väg ökar.

Viktigast nu är att, liksom många andra länder, kraftigt öka våra insatser inom det område som kraftigast har förändrat våra vardagliga liv och som med nästan omedelbar effekt kan förändra förutsättningarna för vårt näringslivs konkurrenskraft. Idag ser vi i Sverige minskade satsningar inom ICT-området.

Sverige har idag en diversifierad offentlig forskningsfinansiering där de olika aktörerna har olika ansvar och stor frihet att rikta sina insatser enligt egna strategier. En koordinerad och sammanhållen satsning är svår att få till. Det finns också en tendens till att alltför många av finansierarna satsar på samma område för att det är populistiskt korrekt att satsa på snarare än att det bidrar till konkurrenskraftiga företag med export och sysselsättning som resultat. En mer strategisk dialog mellan forskningsfinansierarna och viktigt näringsliv i Sverige sker alltför sällan. Här har regeringen en viktig roll att spela för att skapa arenor för att denna dialog sker. Dialogen bör ske öppet och lyhört och med konkreta erbjudanden som kan göra skillnad på kort och lång sikt.

Utveckling och potential

Försäljning av tjänster har idag blivit en viktig del av affärsmodellen för många varuproducerande företag och är i dag i många fall också en del av kärnverksamheten. Många företag har särskilda tjänstestrategier och de har i olika utsträckning gjort om sina varor i kombination med tjänster. Tjänsterna är ibland kopplade till varuförsäljning. Syftet med den kopplade tjänsteförsäljningen är att erbjuda ökad kundnytta och bredda affärserbjudandet. I förlängningen är givetvis även syftet att växa och öka verksamhetens intäkter och lönsamhet. De industriella tjänsterna blir viktiga för företagets konkurrenskraft. Tjänsterna i de varuproducerande företagen är av olika slag. De består både av mer avancerade produkter med ICT-innehåll som kopplar upp produkten men också av driftstjänster, anpassningstjänster, utvecklingstjänster, konsulttjänster, finanstjänster mm.

Industrin står för en betydande del av tjänsteexporten från Sverige. Av den totala exporten från Sverige som år 2011 omfattade ca 1 716 miljarder kronor utgjordes knappt 30 procent av tjänster. Att öka värdet och konkurrenskraften på sina varor med hjälp av tjänster har blivit mycket viktigt. Tjänsteexporten har därför ökat mer än varuexporten.

En aktiv och innovativ offentlig sektor kan skapa förutsättningar för utveckling av nya tjänster och plattformar för nya tjänster i näringslivet. I USA har detta bland annat starkt bidragit till att företag som Apple och Google kunnat utveckla sitt tjänsteutbud. Den digitala Agendan bör kunna spela en viktig roll för detta. Den offentliga sektorn är en stor kund för nya ICT-baserade tjänster. En väl planerad innovationsupphandling kan vara ett mycket viktigt verktyg för att utveckla nya tjänster som också kan exporteras. En innovativa offentliga sektor är en viktig aktör för att snabba på utvecklingen av nya tjänster. Exempelvis hämmar fri konkurrens om vem

som ska få kontrollera infrastrukturen tjänsteutveckling via internet och TV. Öppna nät tillgängliga för alla tjänsteleverantörer utgör en motor för nya tjänster och sänker totalkostnaden för slutkunden.

Nya möjligheter med ICT ändrar existerande affärsmodeller, vilket skapar både möjligheter och hot. Hur identifierar man hoten och anpassar sig och hur ser man möjligheterna och utvecklar dem. Möjligheter och hot är t.ex. att traditionella branscher konvergerar såsom:

- Mobila terminaler -> musik, TV och film.
- Laddning av Elbilar -> Telecom, fordon och kraft.

Big Data och sensorer som en arbetsmetod att samla information och i ”realtid” anpassa sin tjänst till ett beteende eller ett behov just nu är ett vitalt hjälpmedel som kommer allt mer. Här kan t.ex. information från ett stort antal sensorer ge information om service och underhållsbehov. Något som exempelvis kan användas för att följa upp vattenkvalitet.

Förslag

Det finns ett antal förslag som kan genomföras för att stärka ICT och tjänsteutvecklingen i Sverige:

- Utveckla arbetssättet för att utveckla nya tjänster baserat på ICT.
- Se till att den offentliga sektorn blir en aktiv aktör för att utveckla tekniska plattformar för ICT baserade tjänster.
- Använd Innovationsupphandling i samarbete med forskningsinstituterna som en motor för att utveckla nya tjänster som även går att exportera.
- Utveckla arbetsmetoderna för att tillsammans med våra globala företag ta fram nya tjänster.
- Inom forskningen behöver Sverige koordinerade forskningsinsatser som skapar rätt förutsättningar för en konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv.
- Regeringen behöver bjuda in näringslivets aktörer att sitta ner och diskutera strategiska insatser.
- Forskningsfinansiärerna behöver skapa konkreta erbjudanden för de viktigaste behoven som näringslivet identifierar.

4. Produktionstrender och utmaningar – M. Bellgran, MDH

(Monica Bellgran, professor Mälardalens högskola)

Svenska teknikföretag har återhämtat sig relativt väl efter den stora krisen år 2008-2009, men har den fortfarande i färskt minne. Det har också inneburit att företag sett över sin produktportfölj, beroendet av konjunkturkänsliga kunder och marknader, affärsmodellerna, och inte minst hur man kapacitetsinvesterar i utrustning och personal. Det globala konkurrenstrycket gör att producerande företag ständigt lever under pressen att korta ledtiderna för att utveckla nya produkter, bli mer innovativa och hållbara i sina processer, och att öka produktiviteten med ett antal procent varje år i sin produktionsapparat.

Lägesbild

En fråga som blir alltmer strategiskt viktig för våra internationella företag är var man väljer att lokalisera sin produktion. Flera av våra större företag har numera strategier på koncernnivå som ansvarar för hur deras s.k. manufacturing footprint, eller globala produktionsnätverk, ska designas för att bäst hantera nuvarande och framtida kund- och marknadsbehov på ett kostnadseffektivt sätt.

Även om kostnad fortfarande är en viktig drivkraft för var man har sina fabriker så är en tydlig trend att man vill ha produktions- och leverantörsbas geografiskt nära sina marknader. Beslut kring outsourcing och offshoring är mer nyanserade idag än för ett antal år sedan. Kanske eftersom fler har erfarenhet från mindre lyckade outsourcingbeslut som visat att låga löne- och materialkostnader i Asien eller Östeuropa inte är de enda faktorerna av betydelse för att producera rätt produkter till rätt pris. Trenden att följa marknaden med sin produktion är rimlig och bidrar till företagens expansion.

När det gäller flytt av befintlig produktion så är det dock extra viktigt att de "business case" som görs är väl underbyggda och hanterar många fler beslutsfaktorer än direkt lön och direkt material. Många faktorer är svåra att kvantifiera i numeriska termer och tas därför sällan med i kalkylen, dock blir de en kostnad förr eller senare. Ett exempel är att det blir de mest kompetenta och erfarna ingenjörerna, ekonomerna osv. som får bygga upp och stödja det egna bolagets verksamhet utomlands vilket medför en typ av "produktivetsbristkostnad" på hemmaplan, eftersom man inte hinner med den egna produktionsutvecklingen. På sikt riskerar det att utarma konkurrenskraften i de svenska fabriker. Dock verkar fler och fler komma till insikt om att man sällan löser problem i produktionen genom att flytta den till egna fabriker utomlands eller outsourca till en leverantör, utan att det finns mycket produktivitetsförbättringar att göra i de svenska fabriker.

En viktig huvudfråga i sammanhanget landar därför i attityden till produktion i allmänhet, och prioritering av resurser och investeringar för produktionsutveckling i synnerhet – på styrelse och ledningsnivå och inte minst på politisk nivå. Produktionsforskningen som bedrivs på lärosätena utgör en nödvändig komplettering till den företagsdriva produktionsutvecklingen och en möjlig utveckling är att företagens och högskolornas FoU-portföljer alltmer integreras.

En utmaning är att korta tiden mellan framtagningen av ny kunskap och implementeringen av densamma. Effektivare organisering av kunskapsspridning från forskningsprojekten är ett medel, ökad mobilitet mellan akademi och industri ett annat, men här är strukturer och incitamentssystem fortfarande hinder snarare än möjliggörare. Systemfelet där individer med dubbla anställningar missgynnas ifråga om pensionsavsättningar och trygghetssystem måste åtgärdas.

En mycket viktig fråga i anslutning till frågan kring produktionslokalisering är behovet av en stark koppling mellan teknikutveckling, produktutveckling och strategisk produktion, något som Scania är ett bra exempel på. Man ska inte underskatta betydelsen av geografisk närhet för att lyckas industrialisera nya produkter och varianter med framgång. Detta har av många ansetts oviktigt, men jag anser att det är en av de avgörande framgångsfaktorerna framåt.

De flesta stora bolag implementerar idag lean produktion som ett ledningssystem för att utveckla en effektiv produktion, ofta under eget namn på formen X Production System (t.ex. Volvo Production System). Även Produktionslyftet har under ett antal år bidragit till införandet

av lean i ett 160-tal SME-bolag. Lean är dock fortfarande väldigt fokuserat på driftsfasen i produktion även om lean-mogna företag försöker överföra principerna om resurseffektivitet, eliminering av slöseri, kvalitetsfokus och en förbättringskultur också till andra funktioner.

Utmaningar för lean production

Utmaningarna kring lean generellt sett är flera:

- Lean är svårt, tar lång tid och hänger på ledningens vilja och engagemang.
- Vad gör ett företag unikt när alla (globalt) använder samma principer och verktyglåda?
- Om man inte känner sina egna styrkor så finns det en risk att man tappar bort dessa under transformationen till lean.
- Det är lättare att fokusera på sekundförbättringar i produktionen än att förändra processer på tjänstemannasidan.
- Sammantaget så kan man säga att lean production är den rådande kunskapsnivån idag och det andra globala produktionsparadigmet (efter Henry Fords) och det är därför svårt att hoppa över denna fas i mognadstrappan.

De företag som är långt gångna i sitt lean-arbete bör fundera över vad som bidrar till differentiering gentemot konkurrenterna. I Japan är egen framtagning av unik produktionsteknologi ett sätt att hantera speciellt konkurrensen från de asiatiska grannländerna. Även Obama lanserar storsatsningar på produktionsteknik som ett sätt att ta hem produktion. I Tyskland har produktion aldrig lämnat den nationella agendan (som den gjort tidigare i Sverige) och man satsar fortsatt enorma resurser på produktionsområdet. Om vi betraktar produktion och produktionsteknik som ett sätt att bli unik på, kan vi dra nytta av den industriella infrastruktur och styrka vi har i Sverige och se till att den Svenska Produktionsmodellen bidrar till en framgångsrik industri även framledes.

Andra områden av betydelse för konkurrenskraftig produktion handlar bl.a. om hållbarhetsaspekten och hur vi kan minimera miljöpåverkan från produktionen men också hur miljö kan bli en ordervinnare. Lean och robust automation som ett sätt att öka produktiviteten är en annan fråga som ständigt är på agendan för producerande företag, inte minst om vi ska kunna producera mogna produkter kostnadseffektivt. Sammanfattningsvis tycker jag att produktionsklimatet i Sverige har ändrats till det bättre de senaste åren. Idag finns en ökad insikt om att produktionen behövs för att hela "näringskedjan" ska fungera och för att betala välfärden. Utmaningen är att skapa en bättre jordmån.

Förslag

Jag anser att en vision vore att kunna skapa förutsättningar för starka masterfabriker i Sverige där industrialiseringen av nya produkter och utveckling av nya processer och metoder sker, för att sedan kopieras i företagets andra fabriker.

Att industrialisera nya produkter, d.v.s. att ta en produktidé/ritning till produktion, är fortfarande relativt outnyttjat som konkurrensmedel för svensk industri. Det gäller inte bara etablerade bolag utan lika mycket för nyföretagande. Innovationssystemet ger idag mer hjälp i tidig affärsutvecklingsfas än till realiseringen av den nya idén till en produkt som går att producera till en rimlig kostnad. Stöd till nya bolag vid industrialisering av komplett nya produkter skulle

kunna vara ett bra komplement till dagens innovationsstödjande struktur (exempelvis produktionsänglar).

5. Förutsättningar för industrin i Sverige - Regelverk för attraktivitet

5.1 Stora företags syn på skatter och förutsättningar - AstraZeneca

(Jan-Olof Jacke, VD AstraZeneca Sverige)

Lägesbild

Det samlade skattetrycket har stor betydelse för var globala företag väljer att lägga sina investeringar. En kraftigt sänkt bolagsbeskattning medför ökad attraktionskraft för utländskt kapital och leder till att en större del av vinsterna sett ur ett globalt perspektiv beskattas i Sverige. Forskningen visar dessutom att länder med stor internationell inriktning och stor högfördälad varu- och kvalificerad tjänsteexport särskilt skulle gynnas av sänkt bolagsskatt.

Det handlar om att bygga en miljö som främjar nya investeringar och ny teknologi. Då kommer också jobben, även om många industriföretag just nu genomgår stora strukturella förändringar eller påverkas av den globala osäkerheten.

Att bolagsskatten är särskilt viktig för internationella bolag och svensk exportindustri är givet och jag tror även att en sänkning av bolagsskattetrycket kommer att fungera som en kapitalinjektion för samtliga bolag och ge positiva effekter för landet som helhet. Att de större företagen gynnas främjar även de mindre företagen som ofta verkar som leverantörer och underentreprenörer till de större företagen. Generellt gäller att för varje nytt jobb i exportindustrin så skapas 3-4 jobb inom närliggande områden.

Utmaningarna

För en liten öppen och exportberoende ekonomi som den svenska är en av de viktigaste utmaningarna för våra politiker att skapa ett attraktivt skatteklimat. En låg effektiv bolagsbeskattning är en förutsättning för att främja en stark svensk exportnäring och konkurrera om de globala investeringarna.

Förslag

Sverige har påbörjat en förändring av skattesystemet som måste fortsätta för att stärka konkurrenskraften och företagandet. I syfte att främja fortsatta investeringar i Sverige vill AZ därför se att bolagsskattetrycket sänks ytterligare ned till runt 15 procent.

Det finns ett starkt samband mellan var forskningen bedrivs och beskattningen av dess avkastning. Jag är övertygad om att detta samband kommer att bli än starkare i ljuset av BEPS (OECD:s projekt "Base Erosion and Profit Shifting") som förväntas leda till att interna och internationella regler anpassas så att inkomster allokeras till det land där den ekonomiska aktiviteten finns som genererar inkomsten.

Sverige bör därför gå i täten och fortsätta på vägen att investera sig in i framtiden genom att sänka bolagsskatten rejält. Det land som sänker först får också fler investeringar och de investeringar som kommer först tenderar att stanna. En sänkning av bolagsskatten kommer därför att båda öka och skydda den svenska skattebasen eftersom förutsättningarna för att behålla befintliga investeringar förbättras, kostnadsläget mildras och framtida nyinvesteringar med tillhörande arbetstillfällen gynnas.

Det pågår en översyn av företagsbeskattningen och regeringen har tillsatt en kommitté som ska komma med förslag på hur beskattningen bör utformas för att företagande, investeringar och sysselsättning ska gynnas. Enligt direktiven ska kommittén även utforma förslag som syftar till att göra villkoren mer lika för finansiering med eget och lånat kapital (idag är ränta avdragsgillt men inte utdelningar). Eftersom asymmetrin i behandlingen av lånat respektive eget kapital skapar orättvisor mellan företag, välkomnar AZ en förändring även på detta område. Många forskningsintensiva företag tenderar att såsom AZ, till stora delar finansiera sin forskning genom eget kapital varför en lösning som stimulerar finansiering med riskkapital i form av eget kapital även kommer att gynna svenska forskande företag.

5.2 SMF/nya företags syn på regelverk och förutsättningar - SenseAir

(Hans Martin, VD SenseAir)

SenseAir i Delsbo utgör ett levande exempel på hur en enskild forskare i Sverige kan driva upp ett högteknologiskt exportföretag utan större inblandning av venture capital (VC). SenseAir har satsat hårt på forskning och spetskunskap, där det svenska innovationssystemet bevisligen har fungerat väl och fullgjort sitt syfte. Trots konkurrens från globala jättar har företaget på 20 år blivit världsledande inom sitt område; gasmätning med infraröd teknik. Detta har dessutom skett i glesbygdsmiljö, där det finns stort behov av nya arbetstillfällen. Att växa organiskt av egen kraft utan VC är en medveten satsning från grundaren, i avsikt att inte tappa makten och därmed äventyra lokaliseringen i Delsbo.

Med idag över 100 anställda och 115 milj. kr. i omsättning har ca 1 000 månårs nya arbetstillfällen skapats av SenseAir, vilket genererat direkta skatteintäkter från företaget och dess anställda om ca 200 milj. kr., nästan 10 gånger mer än de offentliga stödinsatser företaget erhållit.

Lägesbild

Framtidsutsikterna för SenseAir är extremt goda av ännu en anledning: I samarbete med Autoliv har företaget nu utvecklat en alkoholsensor till framtidens förarstöd i alla världens fordon. Här finns en reell möjlighet för Sverige att bli världsledande på detta säkerhetsområde, och för SenseAir att under den kommande 5-årsperioden bygga upp en miljardindustri kring miljösensortillverkning.

Men det är här problemen tornar upp sig. För detta krävs en storsatsning på process- och produktionsteknikforskning, eftersom den aktuella typ av känslig opto-elektronik aldrig någonsin har tillverkats i så stora antal som marknaden kommer att kräva. Dessutom kräver fordonsindustrin att alla nyckelmoment i tillverkningen måste vara maskinella.

Innovationsmyndigheten VINNOVA, som föredömligt gett stöd till teknikutveckling och forskning som grund till produktutveckling, har inte kunnat erbjuda tillräcklig hjälp med produktionsteknikforskning. Ett återkommande skäl är att ”stadsstödsreglerna förhindrar detta”. Trots att en produktionslina kommer att behöva minst ett tjugotal robotar för att sätta ihop en komplett alkosensor får vi avslag på forskningsprojekt kring hur våra produkter ska kunna monteras automatiskt, med hänvisning till att den experimentrobot vi då behöver jobba med i princip också kan användas i produktion. Investeringsstöd från Tillväxtverket har vi också nekats p.g.a. att vår uppbyggnadsperiod för en forskningslina fram till en pilotlina är längre än ett år, vilket är för utsträckt i tiden enligt deras riktlinjer.

För att forska kring hur en automatiserad process för tillförlitlig alkoholsensorkalibrering ska kunna gå till har vi till slut fått ett välkommet stöd från FFI, men detta begränsades till 25 procent av totalkostnaden, återigen med hänvisning till stadsstödsreglerna. Detta resulterar tyvärr i att SenseAir inte orkar med att motfinansiera de nödvändiga industriforskningsprojekt på ca 40 milj. kr. som behövs under innevarande 3-årsperiod för att därefter stå redo med en kapacitetsutbyggnad när produkterna lanseras till fordonstillverkarna.

Vi blir därmed av myndigheterna hänvisade till kapitalmarknaden. Problemet är att vår befintliga lyckosamma verksamhet årligen lockar flera internationella aktörer till att vilja köpa upp oss och införliva SenseAir i deras egna verksamheter. Detta har vi tills nu lyckats hindra, då vi med säkerhet vet att produktionen i så fall omedelbart skulle flyttas till deras existerande fabriker i låglöneländer. Dessa potentiella uppköpare från vår egen bransch värdesätter SenseAirs aktier mycket högre än vad någon svensk VC gör. Med andra ord – bjuder vi in marknaden till att finansiera vår industriforskning kommer det med största sannolikhet innebära att produktionen av dessa mångmiljardprodukter hamnar utanför Sverige!

Utmaningarna

Tillgång till tålmodigt tillväxtkapital och kompetent personal är de stora utmaningarna för mindre företag. Regelverket synes vara självpåtaget av vissa myndigheter och därmed tenderar det att bli lätt godtyckligt. Konsekvensen blir att SME hamnar i mitten, dvs. för stora finansieringsbehov för att lösas av Länsstyrelsen och för små för Tillväxtverket, där Tillväxtverket har kortsiktiga stora summor på sin radarskärm snarare än stegvisa över ett antal år. Detta hindrar tillväxten hos små företag.

En stor utmaning är hur regelverket kan anpassas till att även omfatta medelstora investerings- och bidragsbehov med ett längre tidsperspektiv. Dessutom krävs det andra högre bidragsnivåer än vad Tillväxtverket i dagsläget kan medge. De behöver ligga på ca 20-40 procent för att bli en väsentlig del av beslutsunderlaget för SME-företag.

Problemet med att utnyttja VC är den tidshorisont de jobbar med. Risken är en brist på långsiktighet i ägandet och för korta resultatkrav för att passa alla industriella branscher. Ägare, som i vårt fall återinvesterat vinster och aldrig tagit ut några utdelningar ur företaget, vill inte gärna späda ut sitt ägande under en ”utpressningssituation”. Man vill inte förlora kontrollen över sitt företag, men behöver tillgång till kapital till en rimlig kostnad och mot ställande av rimliga säkerheter.

Förslag

Ett snabbt och riskvilligt kapital som kan användas för att skapa tillväxt även för de mer långsiktiga behoven är nödvändigt. Detta kapital behöver vara disponibelt för såväl forskning som produktutveckling som för maskinella investeringar och olika kompetens-/arbetsinsatser. För att förbättra SME:s möjligheter att växa anser jag att det behövs:

- Möjligheter till amorteringsfria lån under en 3-års period. Detta skulle också kunna stärka investeringsviljan.
- Möjligheter att kunna göra skatteavdrag för genomförd forskning och produktutveckling.
- Flexibla arbetslagar för att våga anställa personal men snabbt kunna växla ned vid förändrade omständigheter.

5.3 Tillgång till kapital för små- och medelstora bolag - Almi

(Göran Lundwall, VD Almi)

Almi Företagspartner ska bidra till tillväxt och innovation genom att förbättra möjligheterna att utveckla konkurrenskraftiga företag såväl nationellt som globalt. Verksamheten ska utgöra ett komplement till den privata marknaden avseende företags behov av lån, ägarkapital och rådgivning. Almi är därutöver finansär av det svenska inkubatorprogrammet.

Grundläggande för utlåningen är att den ska baseras på företagsekonomiska villkor, dvs. vända sig till företag som bedöms kunna bedriva en verksamhet med en tillfredsställande lönsamhet och återbetalningsförmåga. Almi eftersträvar alltid att samverka med banker eller andra kreditgivare, men kan täcka företagets totala finansieringsbehov om synnerliga skäl föreligger. Räntan på detta "topp-lån" speglar den risk vi tar i det enskilda engagemanget.

Almi Invest investerar i bolag med mycket tidigt såddkapital samt med expansionskapital. Investeringarna görs huvudsakligen tillsammans med privata investerare, där Almi tar maximalt upp till 50 procent av en nyemission.

Almi fungerar som en spegelbild av marknaden. När marknaden förändras så förändras också Almis marknadskompletterande roll. Detta blev särskilt tydligt under finanskrisen då Almis utlåning ökade från 1,5 miljarder kronor per år till över 3 miljarder kronor till nära 5 000 företag 2009. Därefter har situationen normaliserats och Almis utlåning har varierat mellan 2- 2,5 miljarder kronor.

Almi har ett mycket gott och nära samarbete med bankerna. Vår bedömning är att bankernas utlåning blivit mer restriktiv de senaste åren, bl.a. till följd av förändringar i regelverk med ökade krav på säkerheter och likviditet. Symptom på detta är att nya finansieringsformer prövas, exempelvis crowd-funding. Dock utan att nå några betydande volymer.

Förslag

Bristen på kapital drabbar i synnerhet nystartade bolag och bolag i riskfyllda skeden t.ex. vid större investeringar och expansion. Ska Sverige få fler och växande företag så ser Almi bl.a. följande kapitalbehov;

Kapital till idéer och företag i tidiga utvecklingsskeden

I de allra tidigaste skedena är riskerna för stora för att attrahera privat kapital. Många idéer och företag kommer inte förbi denna fas på grund av kapitalbrist. I dessa faser är det för tidigt med riskkapital (såddkapital). I första hand bör kapitalbehovet tillgodoses med andra finansieringsformer. Dessa ska vara flexibla och anpassningsbara. Störst är behovet av så kallade mjuka lån, där det finns möjlighet till avskrivning om projektet misslyckas. Är projektet framgångsrikt ska återbetalning ske på marknadsvillkor. I dag är efterfrågan på denna låneform väsentligt högre än tillgången. Följden blir att ett stort antal lovande utvecklingsprojekt inte blir av eller begränsas.

Almi ser därutöver ett behov av att kunna finansiera projekt och företag med större kapitalbehov, som också har större tillväxtpotential och potential att bli framgångsrika exportföretag.

Mikrolån i samband med företagsstart

Almi erbjuder idag små krediter upp till 250 000 kr. Vi ser ett behov av att utveckla möjligheterna till att nå fler mikroföretag genom att söka samarbete med EIF:s garantiprogram.

Ägarkapital

Det finns ett stort behov av ägarkapital i tidiga skeden. Almi Invests verksamhet har funnits i drygt fyra år och har på ett framgångsrikt vis fyllt en tydlig brist i marknaden – både vad gäller att tillföra kapital till ”start-ups” med hög potential och vad gäller att vara en katalysator för privat kapital till dessa företag. Almi Invest har gjort 350 investeringar med såddkapital och expansionskapital i mycket tidiga skeden. För att kunna fortsätta verksamheten i samma omfattning behövs ytterligare kapital tillföras. I dagsläget är Almi Invests fonder för expansionskapital i princip helt förbrukat vad gäller nyinvesteringar.

Exportfinansiering

Almis Exportlån är speciellt framtaget för att fler små och medelstora företag ska ges möjlighet att ge sig ut på den internationella marknaden. Exportlånet kan även tas i utländsk valuta och det är en stor fördel eftersom valutarisken då minskar. Med Exportlånet kan upp till 90 procent av det totala kapitalbehovet finansieras och det finns ingen övre beloppsgräns. Lånet lämnas till svenska företag med verksamhet i Sverige. Exportlånet är ett resultat av samarbetet mellan Almi, Svensk Exportkredit och Exportkreditnämnden.

Diskussioner pågår att utveckla samarbetet med EKN där Almi skulle kunna förmedla tre av EKN:s garantiprodukter till små- och medelstora företag genom Almis regionala dotterbolag.

5.4 Attraktiva regelverk för att anställningar ur IF Metalls perspektiv

(Veli-Pekka Säikkälä, Avtalssekreterare, IF Metall)

Lägesbild

Företagens kompetensförsörjningsförmåga är avgörande för den svenska konkurrenskraften på sikt. Många svenska företag uppger, trots hög arbetslöshet, att de har svårigheter att anställa arbetskraft med rätt kvalifikationer.

I tider med vikande efterfrågan väljer globala företag att göra nerdragningar i Sverige framför andra länder. Att det är billigare att säga upp anställda i Sverige i förhållande till konkurrentländer, framför allt i Europa, har stor påverkan på deras beslut.

Arbetskraftskostnaderna i Sverige är i nuläget högre än i många av våra konkurrentländer, främst beroende på den kraftiga förstärkningen av kronan under första halvan av året. Det är viktigt att lönebildningen i Sverige fungerar på ett tillfredställande sätt. Viktigt är också att penningpolitiken inriktas på att inflationsmålet nås.

De största utmaningarna

Sveriges välstånd är beroende av internationellt konkurrenskraftiga företag. Företagen är beroende av att Sverige kan erbjuda bästa möjliga näringslivsklimat. En utmaning som ständigt finns är att göra det attraktivt för företag att etablera sig i och fortsätta att investera i Sverige. En annan utmaning består i att skapa förutsättningar för industrin att klara de snabba skiftningar som sker i den globala efterfrågan.

Förslag

IF Metall och Teknikarbetsgivarna tog initiativ och träffade avtal om Yrkesintroduktion. Regeringen kan supporta detta genom att sätta till resurser för utbildningsinsatser.

Vidare behöver satsningar göras på utbildningsinsatser för vuxna arbetslösa så att de kan ta de jobb som är tillgängliga.

Mellan LO och Svenskt Näringsliv finns en avtalad omställningsförsäkring. Försäkringen tillämpas i huvudsak för anställda från industrin som har blivit uppsagda. För att göra omställningen mer effektiv kan staten hjälpa till genom att sätta till resurser för utbildningsinsatser. Detta skulle innebära att företagets möjlighet att rekrytera personer med rätt kvalifikationer markant skulle öka och att tiden i arbetslöshet skulle förkortas.

Vidare behöver ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen höjas. Det skulle underlätta och snabba på företagets nödvändiga omstruktureringar och höja konkurrensförmågan.

5.5 Attraktiva regelverk för anställningar ur Teknikföretagens perspektiv

(Anders Wiehe, Förhandlingschef, Teknikföretagen)

Lägesbild

Arbetskraftskostnaderna är mycket höga i Sverige jämfört med omvärlden, även i jämförelse med närliggande och viktiga konkurrentländer som Tyskland. En förklaring är att vi under en lång tid haft något högre nominella löneökningar än konkurrenterna och att kronan nu stärkts i

förhållande till Euron. Avgörande för svenska företags konkurrenskraft är att arbetskraftskostnaderna utvecklas till en hållbar nivå.

Förmåga till snabb anpassning är också en förutsättning för att klara den internationella konkurrensen. Företagen måste kunna styra sin verksamhet utifrån efterfrågan på marknader med ständigt skiftande förutsättningar. Efterfrågefäll måste kunna mötas snabbt. De mest lämpade medarbetarna måste kunna behållas och placeras där de bäst bidrar till företagets konkurrenskraft.

Trösklarna är höga in på arbetsmarknaden och arbetslösheten är hög, särskilt bland ungdomar och andra som inte har stor erfarenhet av arbete i Sverige.

Den internationellt konkurrensutsatta industrins och de industrinära tjänsternas roll som märkessättare är central. Ändå kan fack inom andra sektorer, genom närmast oinskränkta möjligheter till stridsåtgärder, tilltvinga sig löneökningar över märket och undergräva fredspikten i redan ingångna kollektivavtal. Regleringen av arbetsmarknadskonflikter skapar obalans och hotar därmed Sveriges ekonomi och välbefinnande.

De största utmaningarna

Sveriges välbefinnande är beroende av konkurrenskraftiga företag. Företagen är i sin tur beroende av att Sverige kan erbjuda bästa möjliga näringslivsklimat. En utmaning består i att göra det attraktivt för företag att etablera sig i och fortsätta bedriva verksamhet i Sverige. En annan utmaning utgörs av att göra det möjligt att i utökad utsträckning kunna anpassa sig efter de snabba skiftningar som sker i den globala efterfrågan.

Förslag

- En modern lagreglering av anställningsskyddet.
- Förändrade konfliktregler.
- Minskat regelkrångel, t.ex. i samband med tillståndsprövningar.

5.6 Internationella marknader/regler och vad de betyder för svensk industri - Kommerskollegium

(Lena Johansson, GD Kommerskollegium)

Kommerskollegium är den myndighet i Sverige som ansvarar för frågor som rör EU:s inre marknad, utrikeshandel och handelspolitik. Kommerskollegiums främsta uppgift är att främja frihandel och klara spelregler för den internationella handeln. Vi arbetar också för en effektiv inre marknad och ett öppet, starkt multilateralt handelssystem med fortsatta handelspolitiska liberaliseringar. I vårt uppdrag strävar vi efter goda handelsmöjligheter på tre nivåer: på EU:s inre marknad, mellan EU och omvärlden samt globalt, framförallt inom ramen för världshandelsorganisationen WTO.

Lägesbild – Tre drivkrafter i internationell handel

Internationella produktionsnätverk

Istället för att varor och tjänster produceras från ax till limpa inom ett land sker de olika delmomenten av produktionen idag i stor utsträckning i olika länder. Utvecklingen har av en del bedömare beskrivits både som ett ekonomiskt paradigmskifte och som nästa industriella revolution.

Världshandeln är på väg att ändra karaktär. Före den industriella revolutionen var nästan all konsumtion kopplad till produktion i form av självförsörjning. Enligt handelsekonomen Richard Baldwin skedde ”den första uppdelningen” när den industriella revolutionen möjliggjorde separation av produktion och konsumtion och den ”andra uppdelningen” inleddes i mitten av 1980-talet och orsakades av fallande transportkostnader, IT-revolutionen samt liberaliseringen av handel och investeringar. Den innebar att produktionsprocessen delades upp i olika arbetsmoment som utfördes på olika platser i världen. Från början handlade det främst om varuproduktion, men utvecklingen har även spridit sig till tjänster. En alltmer internationaliserad produktion kallar vi ”internationella produktionsnätverk”.

Tjänstefieringen av produktion och handel

Det har länge talats om att vi är på väg mot ett tjänstesamhälle. Samtidigt konsumeras fler prylar än någonsin. Tjänstesamhället verkar alltså inte innebära att varornas betydelse minskar utan snarare att produktion och konsumtion av varor och tjänster integreras. Tillverkningsindustrin ”tjänstefieras” vilket innebär att den:

- köper in och själv producerar mer tjänster än tidigare
- säljer och exporterar allt fler tjänster, ofta som ett paketerbjudande tillsammans med varan.

Tillverkningsföretag använder allt fler tjänster i produktionen. Att utveckla en vara eller att bli konkurrenskraftig inom ett visst arbetsmoment kräver många gånger forskning och utveckling. För att kunna styra företaget krävs juridiska tjänster, administration, ekonomistyrning, redovisning och kommunikation. Försäljning kräver marknadsföring och för att få varor till kunden behövs transporttjänster och logistik. Företagen kan antingen producera tjänster själva eller köpa in dem från utomstående leverantörer. Båda formerna har ökat.

Digitalisering

Digitalisering innebär dels att information omvandlas till digital form, dels att användningen av datorer och internet ökar. Från början handlade digitalisering om kostnadsbesparingar genom utspridning av arbetsmoment, men idag är digitala lösningar ofta själva kärnan i varu- och tjänsteutbudet.

Ungefär hälften av all tjänstehandel vore inte möjlig utan IT-lösningar. En sjötransport går att genomföra utan digitalt stöd men för finansiella tjänster, strömning av musik, arkitekttjänster m.m. är digitaliseringen en förutsättning för att tjänstehandel alls ska uppstå.

Digitaliseringen ökar antalet transaktioner som sammantaget skapar handelsflöden mellan länder. De flesta transaktioner är små, som t.ex. ett avtal om länkning till en bild på en sajt. Samtidigt ökar antalet transaktioner där tjänster är inkomponerade i produkter och köp av tillägg inom t.ex. appar. Det är omöjligt att värdera hur stor denna förändring är, men det är tveklöst en

fundamental skillnad mellan en ständigt uppkopplad värld med myriader av små transaktioner och det tidiga 1980-talets världsekonomi.

Digitaliserad handel innebär att data i allt större utsträckning förs över nationsgränser. Ofta utgörs själva produkten av data, t.ex. dataprogram eller underhållning, men även affärstransaktionen kräver överföring av data för kontrakt och betalningar. Att kunna överföra data mellan olika länder är avgörande för att överhuvudtaget kunna handla och använda varor och tjänster.

Utmaningarna

Ekonomisk utveckling handlar i grunden om två processer – framsteg när det gäller kunskap och teknologi, samt en ökad specialisering av produktionen. IT-revolutionen och andra tekniska landvinningar driver på ytterligare och samspelar med ekonomisk specialisering i form av tjänstefiering och internationella produktionsnätverk.

Den ökade specialiseringen innebär att analysen av handel flyttas från sektorer, företag, varor och tjänster ner till enskilda arbetsmoment. När vi tidigare talade om att Sverige har komparativa fördelar inom fordonssektorn kan det numera istället vara så att vissa arbetsmoment i ett visst led i den internationella fordonstillverkningen utförs här. Dessa arbetsmoment är i sin tur beroende av andra delar av produktionskedjan som utförs i andra delar av världen.

Hur långt kan utvecklingen förväntas gå? De tekniska framstegen förknippade med IT-revolutionen är ännu inte uttömda. Därmed kan vi förvänta oss ett fortsatt förändringstryck på hur produktionen organiseras såväl inom länder som internationellt. En osäkerhetsfaktor handlar om i vilken utsträckning nationella och internationella regelverk kommer att möjliggöra/försvåra anpassningen till de produktions- och konsumtionsmönster som den tekniska utvecklingen banar vägen för. Detta gäller inte minst rörligheten för personer och internationell dataöverföring.

Utvecklingen gör att vår produktion har blivit allt mer beroende av importerade insatser – varor och tjänster som ska användas i fortsatt produktion inom landet. Det är alltså en effekt av en ökad internationell specialisering. Det blir därför allt skadligare med tullar och andra hinder för import. Det skadar den egna konkurrenskraften om importen försvåras eller förbyras.

Våra regelverk bör därför utformas så att handel inte försvåras. Vi bör helt enkelt ha denna verklighet i nutida produktion och handel för ögonen i de nationella besluten.

Det gäller som nämnts också för personers rörlighet över nationsgränser. Specialiserad produktion är beroende av att personer med exempelvis specialistkompetens inom viss produktion smidigt kan röra sig mellan länder.